

PROPAGANDA KAO OBLIK SPECIJALOG RATA

PROPAGANDA AS A FORM OF SPECIAL WAR

Pregledni znanstveni članak

*Prof. dr. Bakir Alispahić**

Sažetak

Rat ne samo treba posmatrati kroz prizmu fizičkog sukoba dvije ili više zaraćenih strana koje upotrebljavaju konvencionalno oružje za uništenje, nego ga usmjeriti i proširiti i na druge oblasti života koje se mogu modificirati i prilagoditi za subverzivne mjere. Propaganda kao sistem državnog modeliranja naroda i društva postoji oduvijek, bilo da je riječ o oratorima na gradskim trgovima ili sofisticiranom sistemu djelovanja na društvenim mrežama i internet portalima. Upotreba propagande u domenu Specijalnog rata ogleda se u efikasnosti i obimu nanesene štete koja nije kinetičke prirode i koja neće uništiti infrastrukturu ili resurse. Upravo ovakav način subverzivnog djelovanja je predmet ovog rada. Posebno će biti govora o upotrebi interneta u procesu subverzivnog djelovanja.

Ključne riječi: specijalni rat, sigurnost, propaganda, obavještajne službe.

Abstract

War should not only be viewed through the prism of a physical conflict between two or more warring parties using conventional weapons of destruction, but should be directed and extended to other areas of life that can be modified and adapted for subversive measures. Propaganda as a system of state modeling of peoples and societies has always existed, whether it is about speakers in city squares or a sophisticated system of action on social networks and Internet portals. The use of propaganda in the domain of the Special War is reflected in the efficiency and extent of the damage inflicted, which is not of a kinetic nature and which will not destroy infrastructure or resources. Precisely this way of subversive action is the subject of this paper. There will be a special talk about the use of the Internet in the process of subversive action.

Key words: special war, security, propaganda, intelligence services.

* Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije. E-mail: balispahic@fkn.unsa.ba

1. UVOD

Rat je oduvijek imao tendenciju ka evoluciji i razvoju. Rat kao ljudska sudbina i kao sastavni dio čovjekovog života, konstantno se prilagođava vremenu u kojem se odvija i situacionim okolnostima. Evolucija i razvoj rata koji svoju početnu tačku ima u fizičkom i materijalnom uništavanju, sada ulazi u novu eru uništavanja apstraktnog i metafizičkog – uma i identiteta čovjeka. Svijet je u bližoj, ali i dalekoj prošlosti bio pogođen globalnim sukobima, a period između njih bio je popunjen sukobima niskog intenziteta. Bilo da je riječ o ratovima antičkog perioda Rima i Kartage, ratovima Srednjeg vijeka ili modernim sukobima u periodu 20. i 21. stoljeća, fizičko uništavanje je uvijek pratilo i strategija napada na um i misao kao glavnih odbrambenih faktora koji su mogli zaustaviti neki rat. Kreatorima i pokretačima ratnog sukoba, cilj je uvijek bio „omekšati“ vlastiti narod, pleme, te mu dati valjane razloge koji opravdavaju uništenje drugog i drugačijeg. Navedeni „valjani razlozi“ su često fikcija i djelo ratnih huškača koji nastoje dehumanizirati i demonizirati drugu stranu te na taj način rat učiniti opravdanim, „svetim i pravednim“. Moderno doba 21. stoljeća koje predstavlja početak tehničko-tehnološkog razvoja u sferi informacionih tehnologija, omogućuje brži i efikasniji napad na ljudski um i mase koje se poput plastelina oblikuju u odgovarajuće kalupe nacionalističkih i ekspanzionističkih ideologija.

Moderni slobodni svijet je pod sve većom prijetnjom Specijalnog rata, kao i novih strategija i doktrina agresivnih država koje se služe širokom lepezom nekinetičkih mjera subverzije uz pomoć državnih obavještajno – sigurnosnih aparata. Informacija i podatak predstavlja glavno oružje modernog informacionog doba, te shodno navedenom, značajnije bitke i ratovi se više ne odvijaju u fizičkom i materijalnom svijetu, nego nasuprot, u onom nevidljivom i apstraktnom koji se manifestira kroz ekrane pametnih uređaja i na taj način djeluje na mase koje su sve više ovisne o takvim aparatima. S obzirom da ljudska bića najveći broj informacija primaju preko čula vida, Specijalni rat je upravo tome i prilagođen – vizuelnom doživljaju koji se manifestira na emocionalno stanje čovjeka. Specijalni rat kao sveobuhvatni državni projekat, usmjeren je na sve domene čovjekovog života, bilo da je riječ o onim koji se manifestiraju u stvarnosti ili na nekom apstraktnom metafizičkom nivou.

Rat treba prestati posmatrati kroz prizmu fizičkog sukoba dvije ili više zaraćenih strana koje upotrebljavaju konvencionalno oružje za uništenje, nego naše vidike moramo usmjeriti i proširiti i na druge oblasti života koje se mogu modificirati i prilagoditi za subverzivne mjere.

Propaganda kao sistem državnog modeliranja naroda i društva postoji oduvijek, bilo da je riječ o oratorima na gradskim trgovima ili sofisticiranom

sistemu djelovanja na društvenim mrežama i internet portalima. Državna propaganda ima dvostruku ulogu, da oblikuje tok misli vlastitog naroda čime ga oblikuje prema vlastitoj želji i da demoralizuje protivnika. Upotreba propagande u domenu Specijalnog rata ogleda se u efikasnosti i obimu nanesene štete koja nije kinetičke prirode i koja neće uništiti infrastrukturu ili resurse.

Svaki rat se u osnovi vodi zbog resursa, te svaki drugi *casus belli* služi kao pokriće za navedeni, primarni razlog. Resursi i kapital predstavljaju centar svake političke odluke i djelanja države, te konvencionalni rat postaje preskup i neefikasan u pribavljanju navedenih elemenata. Propaganda koja se provodi tokom oružanih sukoba ili rata, često ima za cilj da opravda dejstvo agresorske države u svijetu tako što će demonizovati/dehumanizirati neprijatelja i na taj način imati u najmanju ruku odobravanje i nemiješanje međunarodne zajednice u izvršenje vlastitih namjera.

Specijalni rat kao sveobuhvatni državni projekat koji je povjeren u ruke obavještajno – sigurnosnog sistema, prvenstveno je usmjeren na stanovništvo ciljane države, te propaganda kao „kontrola uma“ i demoralizirajuće oružje predstavlja jedan od najefikasnijih instrumenata za ostvarivanje okupatorskih ciljeva. Okupacija uma i duše – apstraktnog dijela čovjekovog bića, ostvaruje i postiže mnogo više nego vojna okupacija teritorije. Kada je riječ o moći i snazi propagande, kapitalizam i konzumerizam su dokazali moć subliminalnih poruka koje se utiskuju u engrame mozga i od običnih ljudi čine poslušna i dresirana bića koja često protivno svojoj volji i potrebama kupuju/čine stvari koje su sasvim nepotrebne. Moć riječi, bilo u pisanom ili glasovnom obliku će uvijek biti iznad moći fizičke sile i prinude, jer sila i prinuda uvijek imaju reakciju istog nivoa s druge strane, dok riječi ulaze neprimjetno u glave meta i nanose veću i značajniju štetu.

2. PROPAGANDA

Propaganda predstavlja jedno od moćnih oružja Specijalnog rata koje u ovom modernom, internet društvu dobija na sve većem značaju. Internet kao sredstvo masovne komunikacije, ali i sastavni dio modernog života koji služi za primanje/korištenje/širenje informacija, omogućava akterima Specijalnog rata (državama, obavještajnim službama i nedržavnim akterima) da djeluju ofanzivno i veoma precizno.

Prema rječniku Anića, Klaića i Domovića (2002), propaganda je ona djelatnost kojoj je svrha utjecaj na najšire slojeve, širenje ideja; svaka udruga za širenje političkih ili religijskih naučavanja i načela. Cilj propagande je da se što veći broj ljudi, institucija i organizacija upozna sa ideološkim, političkim, kulturnim i privrednim sadržajima, i da prihvati i slijedi stavove

određene ideologije, politike i kulture, te da se što veći broj njih odluči za upotrebu proizvoda koji su predmet propagande (Muslimović, 2011). Širenje ideja i proizvoda državne, akademske ili vjerske elite, ne mora u suštini imati lošu namjeru, ali ista ta namjera je formirana u ideju da šire narodne mase ne trebaju misliti za sebe, nego trebaju konzumirati ideje i narative onih koji su na hijerarhijskoj ljestvici znatno iznad njih. Bilo da je riječ o državi ili vjerskoj instituciji, nastojanje njenih visoko-pozicioniranih članova je zadržavanje moći i pribavljanje resursa. Moć i resursi se osiguravaju kroz narative i priče o neprijateljima i podjelama na „nas i njih“, gdje je druga strana neprijatelj i „kleti heretik“ koji želi otuđiti „naše“. Shodno tome, potrebno je vlastiti narod uvijek držati u stanju straha i panike koji je preplašen pustiti nogavice elita za koje se čvrsto drži.

Prema riječima oca propagande, Edvarda Bernajsa (1928): „Svjesna i inteligentna manipulacija organiziranim navikama i mišljenjima masa važan je element u demokratskom društvu. Oni koji manipuliraju tim neviđenim mehanizmom društva čine nevidljivu vladu koja je istinska vladajuća snaga naše države“.

Ono što moramo shvatiti je da demokratski sistem ne može opstati u svom izvornom obliku, odnosno da svi imaju pravo glasa, te je na nivou državnog sistema neophodno usmjeravati mišljenje društva u onom pravcu koji je neophodan za vladajuće strukture sukladno anarhičnosti međunarodnog sistema. Demokratija modernog doba opstaje zbog velike uloge propagande koja djeluje subliminalno i neprimjetno, prisutna u svim porama života. Savremena propaganda je dosljedan, trajan napor da se kreiraju ili oblikuju događaji koji utiču na odnose javnosti prema projektu, ideji ili grupi (Bernajs, 1928). Upravo taj napor i aktivnosti državnog ili nedržavnog aktera može da promijeni tok budućih događaja koji u konačnici mogu imati globalni utjecaj i posljedice.

Kada je riječ o Specijalnom ratu, propaganda ima posebno mjesto kao aktivna mjera subverzije države i društva koje se napada. Kako navodi Muslimović (2011), u okviru specijalnog rata, najveći značaj imaju ideološka i politička propaganda. Ideološkom i političkom propagandom nastoji se proizvesti specifična klima netrpeljivosti i mržnje prema drugom i drugačijem, čime se vlastiti narativi usidravaju duboko u um običnog puka. Intoksikacija ideološkom propagandom od indolentne mase može napraviti pobješnjelu krvoločnu rulju koja opijena riječima spin doktora traži živote ideoloških i političkih neprijatelja. Kao dobar primjer toga imamo period 90-ih godina na području bivše SFRJ i djelovanje Srpske akademije nauka i umetnosti koja je 1986. godine objavila „Memorandum“ koji je upravo služio za usmjeravanje toka misli i emocija srpskog naroda koji je trebao da prihvati novi identitet žrtve i potlačenog naroda unutar SRFJ. Navedeni identitet ubogog srpskog naroda koji je navodno potlačen od strane ostalih

naroda, služio je za stvaranje kolektivnog neprijatelja – svega što je nerspsko. Hegemonija srpskog naroda unutar bivše Jugoslavije trebala je da dosegne svoj vrhunac „nacionalnim“ buđenjem i preotimanjem vlasti unutar preostalih pet republika, što bi u svojoj konačnici imalo stvaranje tzv. „velike Srbije“ – etnonacionalističke ideje „svih Srba u jednoj državi“.

Adekvatna i uspješna propaganda kao dio rata ili Specijalnog rata, predstavlja značajnu pobjedu koja ne zahtijeva niti jednu bitku ili njen oblik. Propaganda se može posmatrati kao efikasan sistem ugrožavanja i uništavanja neprijatelja koji ne postoji u fizičkom i materijalnom obliku, nego u apstraktnom, nevidljivom i nedokučivom. Uloga navedenog prikrivenog sistema djelanja ogleda se u „pranju mozgova“ i osvajanju srca i umova, koje postoji na relaciji mi – oni. U određenim situacijama potrebno je privući na svoju stranu i dio neprijateljskog tabora, što će izazvati unutarnje podjele koje su inicijator za slabljenje i raspad ofanzivne/defanzivne snage i moći neprijatelja – što još jedna pobjeda bez bitke. Akumulacija pobjeda bez bitke vodi ka potpunoj pobjedi i trijumfu, što je na dosta većoj razini nego vojna pobjeda, koja nikada u potpunosti nije moguća jer uvijek postoji mogućnost pobuna, insurgencija, gerilske i terorističke borbe. Kada je ostvarena vojna pobjeda, slomljeno je samo „tijelo“, ali ne i duh, um i srce neprijatelja, što je u dugoročnom pogledu veoma opasno i neefektivno, dok s druge strane, primjenom nekinetičkih, apstraktnih aktivnih mjera, „osvaja“ se ili slama kako tijelo, tako i duh, um i srce neprijatelja. Kinetičke vojne mjere nisu jedini način za potpuno uništavanje fizičke sile i ljudstva neprijatelja, te postoji niz metoda i rješenja koja su efikasnija, ekonomičnija i masovnija za proboljavanje i konačno uništenje neprijateljske žive sile (kako vojske tako i stanovništva) od onih kinetičkih koje sa sobom mogu povući snažne reakcije međunarodne zajednice i država koje se bore za mjesto hegemonu u svijetu. Propaganda upravo omogućava sve navedeno, te je ona prijeko neophodna za vođenje Specijalnog rata i ostvarivanje konačne pobjede – preuzimanje kontrole nad napadnutom državom i njenim resursima.

3. MEDIJSKA PROPAGANDA I INDOKTRINACIJA MASA

Propaganda je oduvijek zahtijevala određeni vid glasila i tijela koja će nadaleko i naširoko dostavljati i umetati odgovarajuće informacije u srca i umove stanovništva, bilo domaćeg, prijateljskog i savezničkog ili neprijateljskog, onog koje treba pokoriti i uništiti. Ideje i narativi državne ili vjerske elite su uvijek pronalazili svoj put do ušiju širokih masa i tako ih „pripremali“ i oblikovali u odgovarajućem pravcu. Pojavom medija, u početku onih pisanih, a kasnije i onih audio-vizuelnih, moć države i vjerskih institucija se uveliko proširila. Dolaskom u moderno informaciono doba,

mediji dobijaju sve veću i značajniju ulogu u domenu propagande, a njihova moć graniči samo sa Svevišnjim. Mediji danas imaju moć ubjeđivanja, prevare i manipulacije kakva ranije nije zabilježena. Hiperkonzumerističko i kapitalističko društvo Zapada potpalo je pod utjecaj medija koji poput nekog svemogućeg, onipotentnog bića stvaraju nove trendove i nove etičko-moralne pricipie. Uska sprega medija i države omogućava korekcije i reedukaciju neposlušnog i buntovničkog dijela stanovništva koje veoma brzo pada u konformizam i inertnost. Kondicioniranje uma i tijela uz pomoć medijske propagande je na nivou kojem bi čak i Gebels pozavidio.

3.1. Društvene mreže kao propagandna mašina

21. stoljeće obilježeno je nizom tehničko-tehnoloških dostignuća, od kojih su najznačajniji internet i društvene mreže koje, u obliku u kojem sada postoje, imaju neprikosnovenu snagu i moć obrazovanja, odgajanja i reedukacije miliona i milijardi svojih korisnika. One kao glasilo određene ideologije ili političke partije imaju moć uvjeravanja i usmjeravanja mase i rulje kroz različite oblike subverzivnih djelatnosti poput ograničavanja slobode govora suprotne strane ili masovne ekspozicije i diseminacije određenih narativa koji služe za „učvršćivanje“ i promidžbu vlastith ideja.

Upravo ovo moderno informaciono doba 21. stoljeća možemo uporediti sa distopijskim svijetom iz Orvelovog djela „1984“. Zamjena teza poput „rat je mir“, „ropstvo je sloboda“ i „neznanje je snaga“ postaju sve veća realnost modernog doba, te su za isto zaslužne društvene mreže i internet mediji koji imaju snagu da fabriciraju i modificiraju činjenice, te da ih „posluže kao glavno jelo“ razularenoj rulji.

Kada je riječ o društvenim mrežama i propagandi, važno je spomenuti dvije - popularni „Facebook“, i za naše podneblje ne tako poznati „Reddit“ koji je pretežno zastupljen na anglo-saksonskom području.

Facebook predstavlja masovnu globalnu mrežu i bazu podataka koja je prikupljena na dobrovoljan način. Popularnost ove mreže ogleda se u međuljudskoj komunikaciji koja je dostupna, efikasna i ekonomična, ali i dostupnim sadržajima poput različitih stranica ili grupa koje su usmjerene na određena polja i sfere interesovanja. Također, navedene stranice i grupe su važne u širenju ideja i narativa koji odgovaraju određenim ideologijama (npr. liberali i progresivci naspram tradicionalista i konzervativaca u Sjedinjenim Američkim Državama), kako bi se formiralo i oblikovalo potrebno „mišljenje“ širih narodnih masa. Mnogi danas, kao i u prošlosti, bez imalo sumnje prihvataju ono što pročitaju ili čuju u medijima, te je situacija danas u potpunosti ista, a glavni izvori i reference predstavljaju članci na novinskim portalima ili statusi na društvenim mrežama. Relevantni izvori su prestali postojati u onom trenutku kada je postalo neophodno fabricirati i

kreirati novu subjektivnu „istinu“ i stvarnost koja će opravdati postupke i ponašanja onih koji teže ka supremaciji nad drugima.

Facebook kao društvena mreža ima poseban set metoda i sredstava ograničavanja slobode govora i širenja određene propagande koja zavisi od teritorije i političke klime aktera koji djeluju preko navedene mreže. Administratori i moderatori koji su zaposleni u ovoj privatnoj kompaniji imaju moć da promoviraju specifične ideje ili da ograničavaju slobodu govora i izražavanja kroz *banovanje* ili *mutovanje* onih koji su doveli u pitanje određeni narativ koji slijedi principe konformizma. Ova kompanija, koja je u privatnom vlasništvu, u potpunosti ima pravo da se vodi vlastitim principima i moralno – etičkim standardom, ali s obzirom na njenu upletenost i relativnu važnost u životima običnih ljudi – mase, potrebno je poduzeti određene regulatorne aktivnosti koje će spriječiti širenje propagande.

Slična situacija je i sa Redditom, koji je dosta popularniji u anglosaksonskim zemljama, te predstavlja društvenu mrežu koja se zasniva na objavljivanju relativno kreativnog i unikatnog sadržaja u posebnim „subredditima“ (podforumima) koji se valorizuje na osnovu „karme“, odnosno ekvivalenta Facebook „like-a“. Ono što čini ovu društvenu mrežu specifičnom je nivo kontrole i restrikcije svakog sadržaja koji nije konformistički. Prvenstveno za to je odgovoran sistem „karme“, tj. valorizacije drugih o onome šta vi objavljujete ili komentarišete, te ukoliko imate puno negativne „karme“ vaši komentari i objave su „nevidljive“. Također, važno je spomenuti i javni brojanik navedene „karme“ koji se nalazi na profilu svakog korisnika, te što je veća pozitivna „karma“, to je korisnik više valorizovan u interakciji sa drugima, dok ukoliko korisnik ima puno negativne „karme“ to ima za posljedicu njegovu „utišavanje“. Navedena „karma“ nije ništa više do kvantitativnog brojanika konformizma korisnika koji u ogromnoj većini slučajeva imaju ultra-ljevičarske ideje i stavove, ali se toleriraju zbog moderatora koji se većinom biraju iz takvih krugova. Moderator na Redditu služe kao drugi dio sigurnosno-propagandnog sistema ove društvene mreže, te oni na osnovu vlastitih stavova mogu da *banuju* ili *mutiraju* korisnike koji se ne slažu s određenim stavovima o kojima se raspravlja, jer oni zapravo ne žele debatu ili dijalog nego puku verifikaciju ideja i stavova koji su izloženi. Reddit u svojoj osnovi služi kao propagandna mašina onih koji plate (doniraju) više, kao što su to često radili kineski akteri koji su zahtijevali cenzuriranje vijesti koje dolaze iz Hong Konga za vrijeme nemira, kao i informacija koje se tiču genocida i zločina nad Ujgurima u Kini.

S obzirom da su korisnici ove društvene mreže većinom mladi, to je uspješnija, brža i bolja indoktrinacija i reedukacija, jer se prezentirane informacije uz pomoć pritiska moderatora i sistema „karme“ manipulira i

ustrojava u sistem. Naivnost i neznanje pospješuju ovakav sistem propagande, te mladi koji su većinom naivni, postaju žrtva sofisticirane manipulacije koja koristeći socijalne norme i neformalnu kontrolu usmjerava njihovo mišljenje u određenom pravcu. Naravno, važno je napomenuti da takav sistem može opstati samo ako postoji potpuna kontrola nad sadržajem, odnosno, uklanjanje i masovno napadanje osoba i sadržaja koji nisu konformistički i u skladu sa dominantnim narativom. Navedeno nije samo slučaj za subreddit (interesne podforume na Redditu) koji se odnose na politiku, nego i na druge domene i sfere života.

Kada je Orvel u svom djelu govorio o „Velikom Bratu“ i distopijskom društvu u kojem postoji kako kontrola ponašanja, tako i mišljenja, govorio je o tome kao o negativnom i antihumanom sistemu, ali je u modernom dobu navedeno shvaćeno na pogrešan način. Zapravo, navedeno djelo stratezima Specijalnog rata služi kao priručnik i uputstvo indoktrinacije i kontrole. Strah i panika kao jaka emocionalna stanja ljudi, medijski su spinovani i pretenciozno „napuhani“ kako bi bili upotrijebljeni na nivou novog apstraktnog fronta, koji postoji u mislima narodnih masa. Propaganda, kontrola misli i govora / izražavanja su pošasti modernog informacionog društva, koje sve manje i manje egzistira na nivou fizičkog i materijalnog sukoba, a sve više u domenu apstraktnog i nevidljivog.

3.2. Informativni internet portali i njihova uloga u propagandi

Mediji su oduvijek bili podložni manipulacijama i malverzacijama, ali u modernom informacionom internet društvu, navedeno je multiplicirano i podignuto na znatno viši nivo. Bilo da je riječ o manipulacijama ili malverzacijama medija kao rezultata ekonomske koristi – ostvarivanja profita kontroverznim naslovima i sadržajima, ili je riječ o političko-propagandnoj borbi dvije ili više ideologija, uloga medija u oba slučaja je maliciozna kako za državu, tako i za stanovništvo.

Kada je riječ o prvom slučaju, odnosno ostvarivanju ekonomske koristi koja se postiže velikim brojem pristupa portalu, navedeno se ostvaruje putem upotrebe kontroverznih naslova i naslova izvučenih iz konteksta, koji imaju notu *fake news-a*, odnosno lažnih vijesti. Takve lažne vijesti koje obmanjuju šire narodne mase su opasne kao i političko-propagandna borba medija koji su na strani i u službi određene ideologije. Njihovo početno obmanjivanje koje za cilj ima povećanje pristupa portalu, kao i zaradu od navedenog, veoma brzo prerasta u obmanjivanje širih masa zarad tuđih ideoloških interesa, koji uz novčanu naknadu upravljaju objavljenim sadržajem. Ono što je pogubno nalazi se učinjenici da takvi novinski portali od samog početka imaju „nepoštene“ namjere koje se nalaze samo u ostvarivanju kapitala, a ne u informisanju i obavještanju stanovništva o događajima koji po njih mogu

imati posljedice. U njihovoj želji i trci za kapitalom, navedeni „nepošteni“ medijski portali postaju „prostitutke“ politike i ideologije, koja ih pretvara u dvorsku ludu i topovsko meso. Za razliku od političko-propagandnih portala koji su djelo određene ideologije, portali koji teže ekonomskoj koristi nemaju notu ozbiljnosti kao prethodno navedeni, te često uz plaćeni propagandni sadržaj, objavljuju i informacije niskog kvaliteta (tračeve, špekulacije i drugo), kako bi „popunili“ medijski prostor.

Za razliku od navedenih, političko-propagandni portali koji su u vlasništvu određenih ideoloških ili političkih stranaka, čistokrvni su ideološki vojnici i dio sistema koji se ne bavi *clickbait* naslovima, nego direktnom borbom protiv ideološkog i političkog protivnika koja se ogleda u korištenju širokog dijapazona metoda i sredstava subverzije. Djelanje navedenih medijskih portala ima za cilj da diseminacijom precizno modificiranih vijesti i informacija, nanese štetu protivniku. Za razliku od *clickbait*, *fake news* portala kojima je za cilj samo ostvarivanje profita kroz bombastične i kontroverzne naslove, ideološki orjentirani web portali vlastiti cilj ostvaruju širenjem „istine“ i analizama koje potvrđuju istinu i daju prognozu za buduće događaje, te tako daju model mišljenja širim narodnim masama. Kao primjer takvih medija koji imaju široku dostupnost narodnoj masi su američki CNN i Fox News, koji kao ideološka glasila Demokrata i Republikanaca fabriciraju i modificiraju istinu u onom obliku koji je potreban za njihove naručioce, odnosno elitu i vrh navedenih političko-ideoloških stranaka.

Manipulacija ruljom i masom nesvjesnom suptilnosti subverzivnih dejstava političkih i ideoloških neprijatelja, ostvaruje se kroz izazivanje straha i panike od onog *drugog* i *drugačijeg* koje navodno ugrožava i prijeti njihovom opstanku. Navedeno stanje je najlakše održati jasnim ukazivanjem na specifičnu osobu ili grupu koja se klasificira kao značajna i velika prijetnja podijeljenoj rulji. Strah i panika kao iracionalne emocije ne zahtijevaju ulaganje posebnog napora da bi se jedan dio društva preplašio i doveo u „rat“ sa drugom polovinom. Propaganda i mediji u službi ideologije i politike to upravo omogućavaju i navedeno uspješno provode. Kao primjer imamo američko društvo koje je generalno podijeljeno na dva dijela sa beskonačno mnogo podjela unutar one glavne na relaciji Demokrati – Republikanci. Modus rada i jedne i druge političke partije je izazivanje straha kod svojih glasača kako bi se osigurali glasovi, ali u suštini kada se pogleda, spinovanje stvarnosti daleko bolje ide Demokratama koji često vrše zamjenu teza i istinu nazivaju teorijama zavjere. Propagandna dejstva medijskih kuća poput CNN-a koje su paljenje kvartova i masovne pljačke

nazvali „mirnim protestima“* imaju značajnu moć u reedukaciji populusa koji je ideološki neopredijeljen, ali i još više učvršćava vjerovanja pripadnika vlastite grupe.

Domen djelovanja medijskih kuća i njihove prisutnosti u cyber prostoru je širok i snažan, te ima moć indoktrinacije i širenja propagande u živote običnih ljudi koji izloženi velikim količinama informacija stvaraju specifične stavove i mišljenja. Navedene stavove i mišljenja nije moguće stvoriti bez prethodnog izazivanja jakih emocija straha i panike koji su prekursor za mržnju prema drugima. U konačnici ta mržnja i polarizacija služe za dobijanje političkih poena i glasova, što dalje donosi druge političko-diplomatske akcije.

Također, izazivanje polarizacije kroz medije može biti i psyops* neprijateljske strane i aktera, kojima je potrebna polarizacija i tribalizacija različitih grupa i njihovih identiteta. Iako je politička propaganda često vezana za unutarnje stvari države, dosta veće i obimnije su propagandne operacije koje dolaze izvan navedene države, te je njihov cilj „stopiti se“ sa onima koje se već provode od vlasti ili opozicije. Taj domen Specijalnog rata omogućava nesmetan i suptilan pritisak i subverziju napadnute države u kojoj jedna od strana ulazi u „savezništvo“ sa agresorom.

4. PUT OD DEMORALIZACIJE DO NORMALIZACIJE UZ POMOĆ PROPAGANDE

Država kao kompleksan i sofisticiran sistem nikada ne može da se u potpunosti odbrani od neprijatelja i njegovog utjecaja. Svaka sfera države koja je u određenom trenutku njena snaga (multikulturalnost, demokratija, poštivanje ljudskih prava i sloboda, itd.) agresivnim djelovanjem neprijateljske države kroz subverzivne metode Specijalnog rata.

Bivši KGB-ov obavještajac Yuri Bezmenov govorio je o četiri faze subverzije: demoralizaciji, destabilizaciji, krizi i normalizaciji, koje kao mikrociklusi jednog mezociklusa pospješuju slabljenje države kroz duži vremenski period, sve dok na kraju ne dođe do njenog potpunog uništenja, kako apstraktnog, tako i fizičkog. Navedene faze subverzije uvijek u sebi imaju notu agresivne propagandne aktivnosti i djelanja koje služe kao veza za druge subverzivne aktivnosti i diverzije. Spona koja nastaje propagandnim djelovanjem koje ima posljedice u nematerijalnom, apstraktnom i

* CNN-ovu reportažu iz Kenoshe, Winsconsina o „mirnim protestima“ pogledati na YouTube linku: <https://www.youtube.com/watch?v=klVhCkhOTRQ>

* Psihološka operacija - označava bilo koju radnju koja se praktikuje uglavnom psihološkim metodama s ciljem izazivanja planirane psihološke reakcije kod drugih ljudi, neprijatelja ili saveznika.

diverzijama u materijalnom i fizičkom svijetu, kao posljedicu ima zatvaranje obruča oko ciljane države, čime je njeno metafizičko uništenje izvjesno. Država će možda postojati u fizičkom obliku kao skup građana, institucija, materijalnih stvari i drugog, ali njena bitna suština poput nezavisnosti, neovisnosti, integriteta, suvereniteta, kulture, jezika i običaja bit će nagrizana i na kraju u potpunosti uništena.

4.1. Demokratija kao propagandni paravan

Demokratija kao jedan uzvišeni princip ljudskih prava i sloboda u kojem svi imaju pravo glasa i odlučivanja u modernom vremenu postaje sve osim toga. Taj sistem odlučivanja i vođenja države u kojem su svi jednaki, postaje sve više meta Specijalnog rata. Jednakosti i slobode koje trebaju da budu sveti motivi građanskog društva, postaju glavne mete stratega Specijalnog rata, koji teže ka pobjedi bez borbe, dopuštajući napadnutom društvu da samo proizvede ugrožavajuće faktore, te da se u konačnici samo od sebe uruši i uništi kroz polarizaciju.

Kako navodi Anderson (2014): „Demokratija se može shvatiti na tri nivoa analize: kao organizacija za članstvo, kulturna formacija građanskog društva, i kao način upravljanja. Kao organizacija za članstvo, potrebno je (stvarni ili jednostavan pristup) univerzalnom i jednakom državljanstvu svih stalnih građana države. Kao kultura, uključuje slobodnu interakciju i saradnju članova iz svih sfera života. Kao način upravljanja, uključuje institucije kao što su izbori pojedinaca za velike javne funkcije, univerzalne imunitete, transparentne državne operacije, vladavinu zakona i jednakost po zakonu.“

Svaki od navedenih nivoa podložan je utjecaju određenih aktera, te kao najbitniji se pojavljuje treći, *način upravljanja*. Kroz državne institucije poput sudova ili tužilaštva, kao i regulatorne agencije koje se bave nadzorom nad izborima, hijerarhijska elita države ostvaruje kontrolu nad građanskim društvom. Takav vid kontrole se pospješuje kroz davanje privida slobode i relativnog izbora koji postoji samo u glavama onih koji biraju. Jednakosti, slobode i pravičnost su samo farsa vladajućih struktura koje obmanom i manipulacijom prividno daju navedene ideale.

Mogućnost izbora u liberalnoj demokratiji je samo farsa i obmana, te potpuna sloboda, jednakost i pravičnost može jedino postojati kao misaona imenica i nešto čemu se teži prema čemu se ide, ali mu se nikada ne može doći. Propaganda u navedenom ima značajnu ulogu stvaranja „privida“ izbora i navedenih ideala, čime društvo čini „mirnim“ i poslušnim, vodeći se principom „hljeba i igara“. Navedeno uspavljuje društvo i sklanja sa glavne pozornice goreća pitanja koja muče građane, dajući im trivijalne stvari za zabavu.

Kako domaća vlast može da vrši represiju nad građanima i koristi sredstva propagande, iste djelatnosti mogu poduzeti i neprijateljske, agresivne države koje ne koriste kinetička sredstva za ostvarivanje ciljeva, već nasuprot, ona nevidljiva i suptilna, koja su u domeni Specijalnog rata. Na tom nivou, liberalna demokracija i polarizovano društvo sa prividnim izborom predstavljaju adekvatnu metu za subverziju. Indoktrinacija opozicije ili stvaranje nove treće ili četvrte opcije i aktera koji ima dovoljno materijalnih i drugih sredstava u svom vlasništvu, predstavlja korak više ka instaliranju vlastitog seta ideja i narativa na targetiranu teritoriju. Propaganda kojom se služe opozicioni akteri ili neke nove političko-ideološke struje produkt su i pomoć agresivne antagonističke države ili određenog nedržavnog aktera koji poduzima aktivnosti iz domena Specijalnog rata. Jaka medijska propaganda i medijski rat suprostavljenih strana na ideološkom ili političkom nivou, služi za stvaranje stanja straha, netrpeljivosti, panike i mržnje, odnosno za demoralizaciju društva koje je stalno „bombardovano“ negativnim vijestima, kako na novinskim internet portalima, tako i na društvenim mrežama od strane korisnika, grupa ili interesnih stranica koji namjerno i svjesno šire takve informacije. Cilj i svrha navedenih negativnih informacija, koje su mahom laž ili modifikovana ili neprecizna iz konteksta izvučena istina je demoralizacija širih narodnih masa koje u tom psihološkom ratu zadobijaju jake udarce, i ne znajući da su napadnuti. Kukanje i žaljenje, kao i tužne, srceparajuće priče o siromaštvu, nepravdi i sličnim negativnim stvarima, mogu taktički poslužiti za povećanje nezadovoljstva među populacijom koja, osjećajući se beznačajno i poraženo, postaje apatična i indolentna. To otvara front za daljnja djelovanja stranog obavještajno-sigurnosnog kadra i trećih (ne)državnih aktera koji, demoralizirajući društvo, podižu prag tolerancije na buduće subverzivne aktivnosti neprijatelja.

Kako je i Sokrat rekao prije nekoliko hiljada godina, tolerancija i apatija su odlike umirućeg društva, što doista i jeste dio subverzivnog plana. Psihološko umrtljavanje i gušenje stanovništva u problemima političke, ekonomske ili socijalne prirode stvara dovoljno prostora za manevar i subverziju na dubljem, apstraktnom nivou, te šire narodne mase žele samo jedno – hljeba i igara. Navedeno im se i omogućuje, čime oni postaju sretni i zadovoljni jer ne moraju i ne mogu misliti o ozbiljnosti situacije i jednostavno padaju u konformizam iz kojeg ne žele i ne mogu izaći.

4.2. Sloboda, moral i etika

Propaganda kao rušilačka moć i kao sredstvo manipulacije, prvenstveno se zasniva na podsticanju sklonosti ka porocima i obesmišljanju vrlina u vladajućem sistemu vrijednosti, nametanjem lažnih predstava stvarnosti (Alispahić, 2019). Moderni sistemi vrijednosti koji su u

jednu ruku ekstremno liberalni i progresivni mogu i služe kao jedan od domena napada Specijalnog rata. Prostitucija, pornografija, alkoholizam, narkomanija i druge socijalne bolesti, postaju normalizovane i sastavni dio života. Navedene socijalne bolesti kroz propagandno djelovanje muzike, filma, kulture i umjetnosti, postaju sastavni dio i način života u jednom društvu.

Niti jedno društvo ne može funkcionisati ukoliko je društvena kohezija na niskom nivou i ukoliko se štetne stvari propagiraju kao normalne i progresivne, a nasuprot tome, tradicija i religija se klasificiraju kao arhaično i rudimentarno kamenje spoticanja ka „progresu“. Takav „progres“ je samo dio Specijalnog rata koji teži oslabiti državu iznutra, te je „zaraziti“ unutaršnjim podjelama i međusobnoj mržnji različitih društvenih grupa, klasa i identiteta. U modernom vremenu, sve više dolaze do izražaja ljudske slobode i ljudska prava, što za sobom vuče mnoštvo identiteta, od seksualnih preferenci i opredjeljenja, pa sve do onih na političkom i ideološkom nivou. Takve slobode i prava građana jednog društva da budu ono što jesu su sasvim pozitivne i potrebne, ali problem nastaje kada dođe do zloupotrebe navedenih opredjeljenja i izbora koji služe za subverzivnu podjelu društva.

Cilj svakog neprijatelja u ratu je da oslabi protivnika kako bi se domogao njegovih resursa i bogatstva, te da bi se isto postiglo, potrebno je koristiti suptilne tehnike i metode, a ne one javne i otkrivene koje bi ujedinile sve slojeve i klase društva protiv zajedničkog neprijatelja. Takođe, jedan od vektora napada na državu je i onaj koji je usmjeren na čovjeka kao pojedinca, a ne samo na kolektiv. Država kao tvorevina materijalnog i apstraktnog je ujedno i individualistički i kolektivistički koncept, te društvo kao kolektiv sastavljen je od mnoštva individua, te „kvarenje“ jedne, kvari cjelokupni organizam. Uspješnom neprijateljskom indoktrinacijom jedne jedinice - građanina dolazi do širenja neprijateljske ideologije i daljnjeg indoktriniranja građana i društva, te se isto može porediti sa karcinomom koji, uništavajući jednu ćeliju u ljudskom organizmu, ima dovoljno prostora i moći za svoje širenje i uništavanje drugih ćelija, slabeći organizam, što na kraju dovodi do smrti i kraja postojanja.

Kvarenje i utjecaj neprijateljske indoktrinacije na napadnuto stanovništvo ima samo jedan cilj, a to je destabilizacija cjelokupnog društva i države. Promoviranje „novih ideja“ i novog konzumerističkog načina života postaje sve veći trend širom svijeta. Među takvim idejama sve više se nalaze bolesti poput pornografije, prostitucije i kriminala. Iako su prostitucija i kriminal bili oduvijek prisutni u svakom društvu, bilo legalno ili ilegalno, ono što otvara front Specijalnog rata je pornografija koja postaje sve više dostupna i stvara sve više ovisnika.

Iako na prvi pogled pornografija ne predstavlja ništa „opasno“, niti je sigurnosna prijetnja, situacija je sasvim drugačija i dosta malignija. Ciljana

publika pornografskih filmova na internetu su muškarci, odnosno razlog za navedeno je stvaranje generacija tromih i ovisnih muškaraca kako bi u slučaju oružanog sukoba, borbeno efektivnost napadnutog bila znatno slabija. S druge strane, pornografija kao i svaka druga ovisnost razara um i tijelo, djelujući na neurohemijskom principu. Pretjerana izloženost nekoj pojavi u značajnoj mjeri podiže nivo tolerancije i zahtijeva sve veću količinu ili prisutnost navedene pojave kako bi došlo do lučenja neurotransmitera i hormona poput dopamina, oxytocina ili serotonina koji uzrokuju osjećaj sreće ili stanje nirvane (Dfarhud, Malmir, & Khanahmadi, 2014). S obzirom da je ljudskom mozgu stalno potrebna određena stimulacija, gledanje pornografije u značajnoj mjeri uzrokuje smanjenje lučenja dopamina što je rezultat pretjerane tolerancije na konstantna uzbuđenja (Love, Laier, Brand, Hatch, & Hajela, 2015). Nedostatak dopamina uzrokuje depresiju (Belujon & Grace, 2017), te ovisnici o pornografiji kao i ovisnici o narkoticima i opijatima konstantno teže ka osjećaju sreće i nirvane koji postižu neprestanim i povećanim konzumiranjem bilo pornografije, alkohola ili opojnih supstanci.

Trovanjem uma, truje se i tijelo, koje postaje nesposobno za normalan život, te u slučaju određene prijetnje, nije u mogućnosti da joj se suprostavi. Cilj u svakom ratu je eksterminacija muškog stanovništva koje čini gotovo pa stopostotno ljudstvo u odbrani ili napadu, te uz pomoć konzumerističke prirode ljudskog uma i njegove ovisnosti, iz vojne mašinerije se izbaciju hiljade zdravih muškaraca koji postaju robovi i ove ovisnosti.

Također, pornografija ima i još jedan vid destrukcije koji se nalazi u smanjenju reproduktivne moći države i društva, jer muškarci umjesto kopulacije sa ženama i kreiranju potomstva teže samozadovoljavanju.

Za navedeno, krivca treba tražiti u liberalnim i progresivnim idejama o „oslobađanju“ od stida, stigme i društvenog etiketiranja koje ima svoju mračnu stranu u subverziji društva i disoluciji države bez kinetičkog utjecaja neprijatelja.

Glorifikacija kriminala koja se pojačano propagira kroz audio-vizuelne sadržaje na web platformama poput YouTube-a i drugih, ima za cilj stvaranje novih generacija pseudo-kriminalaca koji, slušajući i gledajući takve sadržaje, žele da dođu do materijalnih stvari na nepošten i nezakonit način. Idealiziranje osuđenih kriminalaca i poistovjećivanje sa njima, mladim i naivnim članovima društva daje „nadu“ da će i oni nekada voziti skupe automobile, gospodariti „haremima“ žena ili boraviti na egzotičnim lokacijama ako budu dovoljno „snalažljivi“ i „sposobni“. Njihova „snalažljivost“ i „sposobnost“ se gaje instrukcijama o krađama, rasparčavanju, krijumčarenju i konzumiranju narkotika, promiskuitetu, ubistvima i drugim nezakonitim i zabranjenim radnjama. Pogubnost ovakvih sadržaja krije se u njihovoj dostupnosti djeci i maloljetnicima koji još uvijek

nemaju razvijen etički i moralni kompas, niti sposobnost razlikovanja dobrog od lošeg.

Destabilizacija društva koje je pogođeno nekinetičkim sredstvima i mjerama od strane neprijatelja postavlja temelje za krizu društva, bilo moralnu ili ekonomsku. Kidanje međuljudskih odnosa u društvu i stvaranjem nepovjerenja među članovima društva rezultira svim vrstama kriminaliteta i relaksiranom, odnosno nepostojećom neformalnom socijalnom kontrolom. Takvo okruženje proizvodi i valorizuje moralnu i etičku degeneraciju koja na prvo mjesto stavlja hedonizam i zadovoljavanje strasti, dok se bitni faktori i elementi sigurnosti, prosperiteta i tradicije zanemaruju, zapostavljaju ili planski uništavaju.

Stvaranjem društvenih potresa i narušavanjem međusobnih odnosa unutar društva, moguće je stvoriti klimu međusobnog neprijateljstva i sukoba grupa zasnovanih na određenim identitetima ili ideologijama, koje će u daljnjim fazama subverzije društva, postati bliže neprijatelju nego vlastitom stanovništvu. U trenutku kada to postanu, kriza je neizvjesna i teži se normalizaciji, odnosno toleranciji na nastalu situaciju i daljnje podrivačko djelanje neprijatelja.

4.3. Unutrašnji sukobi i podjele

Kriza koja proizilazi iz progresivnog, degenerativnog „razvoja“ društva, u jednu ruku je postigla više nego bilo koji vojni plan invazije i agresije. Inertno, tromo i polarizovano društvo, ovisno o jeftinoj hrani i gladijatorskim takmičenjima ne predstavlja opasnost za svoje ideološke ili druge protivnike, te je štaviše, tijelo kojim se parazit - agresivna država hrani i na osnovu čega jača. Slabljenje društva je primarni cilj svake agresivne i agresorske države koja koristi bilo konvencionalni ili Specijalni rat, te samo slabljenje kako društva, tako i države je ništa drugo do „pripremanje“ terena kako bi se zadao konačni udarac koji se ogleda u preotimanju teritorije, resursa i bogatstava.

Izazivanje krize koja se najčešće manifestira kroz socijalne nemire i ekonomske probleme, jedan je od finalnih ciljeva i postignuća neprijateljskog ideološko – propagandnog sistema koji svoj uspjeh može da mjeri kvantitativno u broju protesta, demonstracija i drugih oblika građanskog neposluha, kao i broju ubistava i samoubistava, broju počinjenih krivičnih djela od strane organiziranih kriminalnih skupina i drugih aktera, te brojnih drugih parametara koji jasno pokazuju da je društvo u krizi i raspadu. Raspad sistema, državnog i društvenog je moguć i uspostavljen kada je neprijateljska strana, agresor ovladao kako umovima društva, tako i institucijama. Veoma je važna uloga „korisnih idiota“, odnosno onih koji propagiraju ideologiju neprijateljske strane svjesno ili nesvjesno, zarad

određenih interesa. Njihovom infiltracijom u državne institucije značajno se utječe na njihov rad, te dolazi do opstrukcije bitnih operativnih elemenata. Autošovinizam korisnih idiota i drugih indoktriniranih pojedinaca i grupa potpomaže polarizaciji društva i njegovom slabljenju, te će retorika autošovinita uvijek vlastitu stranu potkazati i prikazati kao opresora i agresora, dok će stvarni agresor biti ogrnut plaštom nevinosti i potlačenosti.

4.4. Tolerancija i apatija

Stanje krize se uvijek produbljuje, te ono nikad nema konačan cilj i kraj osim potpunog izrabljivanja, iskorištavanja i uništavanja napadnutog društva. Naredni korak, odnosno faza u subverzivnom djelovanju strane obavještajno – sigurnosne službe i njene države kao naručioca, je „normalizacija“ stanja. Navedena normalizacija ne predstavlja normalizaciju u pravom smislu te riječi i sami prestanak krize, nego baš nasupot, podizanje tolerancije društva na unutrašnje probleme sa povećanjem problema, tako da je um društva kondicioniran da probleme prihvata kao konstantu, nešto nepromjenjivo i uvijek prisutno, te da se cjelokupni društveni život treba oblikovati prema problemima. Društvo je kondicionirano da prihvata probleme poput terorističkih napada, ubistava, silovanja, pljački i sličnog kao nešto „normalno“ i nešto što je dio hiperkonzumerističkog, progresivnog društva koje je samo odgovorno za disparitet među određenim klasama, grupama, identitetima i ideologijama.

Tolerancija i apatija su odlike umirućeg društva koje krizu doživljava kao svakodnevnicu i kao nešto što se treba prihvatiti bez pogovora i prigovora. Takozvana „normalizacija“ služi za ponovno pokretanje subverzivnog ciklusa demoralizacije, destabilizacije, krize i normalizacije. Specifičnost navedenog ciklusa se ogleda u postepenom i neprimjetnom djelanju aktera i posljedicama koje navedeno proizvodi. Poput sindroma „kuhane žabe“ koja se ne baca u ključalu vodu, nego se ubaci u hladnu vodu koja se postepeno zagrijava sve dok žaba ne bude skuhana, nesvjesna da se nalazi u ključaloj vodi, tako se i društvo „kuha“ postepenim negativnim promjenama koje se nazivaju progresom od strane agitatora i korisnih idiota. Male i neprimjetne promjene se vremenom nakupljaju i u potpunosti stvaraju novo okruženje koje je pogodno za otklanjanje faktora otpora i odbrane od subverzivnih metoda. Navedeno se matematički može prikazati kao $(1.01)^{365} = 37.7$ što znači da minorna, ali konstantna promjena od samo 0.01 posto svakog dana (utjecaj stranih medija, korisnih idiota, domaćih provokatora, itd.) na nivou jedne godine ima veliki utjecaj. Mnogi imaju pogrešnu percepciju o utjecaju propagande na razmišljanja i stavove mase i rulje, te stav da propaganda djeluje momentalno je pogrešan. Subverzivno djelovanje propagande je poput ultra maratona, a ne sprinta na 100 ili 400 metara. Za

promjenu razmišljanja jednog dijela mase i podrivanja državne sigurnosti potrebno je oko 25 godina, odnosno, toliko je potrebno da se kroz školski, visokoškolski i obrazovni sistem odgoji jedna generacija koja će prihvatiti neprijateljsku indoktrinaciju i u svom radu provoditi ideje neprijatelja.

Otpor i odbrana stranom djelanju i utjecaju je nemoguć u takvoj sredini, jer cjelokupni državni sistem i njegove institucije su savladane, preuzete i stavljene pod kontrolu agresorske države, bilo indirektno preko korisnih idiota ili direktno preko agresivnog obavještajno-sigurnosnog sistema. Najbolji primjeri toga su Sjedinjene Američke Države i bivši Sovjetski savez u periodu Hladnog rata. Revolucionarna propaganda komunizma nije mogla da se mjeri sa moću propagande liberalnog Zapada koji je uz pomoć konzumerizma „kupio“ umove miliona unutar bivšeg Sovjetskog saveza. S druge strane, kada se pogleda trenutna situacija, komunistička ideologija sve više ovladava obrazovnim ustanovama u SAD-u, te metode i instrumenti Specijalnog rata poput diverzija (teroristički napadi, demonstracije, dejstva ekstremno ljevičarskih organizacija koje pale i uništavaju infrastrukturu) i podjela (na osnovu određenog identiteta – spol, rod, seksualno opredjeljenje, rasa...) su sve naglašeniji na Zapadu i SAD-u, više nego u državama poput Rusije ili Kine, što je dokaz da subverzivna moć ima odlike ultra maratona, a ne maratona ili sprinta. Čak desetljećima nakon okončanja Hladnog rata, djelanje obavještajnih službi i njihovih vlada u nametanju jedne ili druge ideologije ostatku svijeta je aktuelno i ne prestaje.

5. ULOGA OBAVJEŠTAJNIH SLUŽBI U PROPAGANDNOM DJELOVANJU

Obavještajno – sigurnosne službe agresivne države imaju značajnu i veliku ulogu u provođenju specijalnog rata, kreiranjem i širenjem propagande. Kroz historiju je poznato da je obavještajna služba bila glavni kreator određenih priča – tračeva, koje su služile za demoralizaciju neprijatelja. Britanska obavještajna služba – SIS (sadašnji MI6) je u Drugom svjetskom ratu radila na širenju „fake news“ informacija o Adolfu Hitleru, te neke od njih su se ticale njegove seksualnosti i fizičkih deformiteta*.

Uspješna propaganda odvija se riječju i djelom (Alispahić, 2019), te je obavještajna služba kao dio države i njenog sistema dovoljno sposoban da

* Poznate su teorije zavjera, priče i glasine u medijima o Adolfu Hitleru kao homoseksualcu, transeksualcu, jevreju, te glasine o njemu kao fizički deformiranom sa samo jednim testisom ili sa deformiranim spolovilom. Navedeno je služilo da izazove prezir i gađenje njemaca i njihovih saveznika širom Trećeg Rajha i satelitskih država. Ovakva propaganda britanskog SIS-a je koristila one osobine za koje se znalo da izazivaju sigmatizaciju i prezir, poput homoseksualnosti ili identifikaciju sa neprijateljem (u slučaju Hitlera vršena je njegova identifikacija kao jevreja) kako bi se izvršila polarizacija društva.

„govori“ i čini neophodne i prijeko potrebne stvari za oblikovanje situacije, ali i oblikovanje umova i ponašanja onih koji se napadaju.

U modernom 21. stoljeću, aktivnosti obavještajnih službi nikad nisu bile veće, te su one postale veoma bitan element državne politike bez kojeg nije moguće funkcionisati. Velike svjetske sile poput Sjedinjenih Američkih Država, Kine ili Rusije, koriste obavještajno – sigurnosni aparat za stvaranje pozitivne slike o sebi, ali i negativne o suparniku. Industrija državne propagande u sebi ima veliku moć i snagu, te je sposobna da izvrši ogroman utjecaj na umove i odluke stanovništva.

Dva su ključna cilja propagande: a) da oformi kritičnu akcionu masu koja može raznim akcijama dovesti do promjena - svrsishodnih promjena i b) da formira raspoloženje teško pokretljive i neaktivne mase koje će biti naklonjene promjenama ili će biti barem neutralni u očekivanju da „samo ne bude gore“ (Alispahić, 2019). U periodu Prvog svjetskog rata, Wilsonova administracija željela je ući u rat iz određenih razloga, ali američko stanovništvo nije željelo da učestvuje u ratu koji je udaljen hiljadama kilometara. Stav američkog društva se ogledao u koristi i šteti koju rat nanosi, odnosno, zašto da hiljade američkih mladića ginu u ratu koji nema veze sa SAD-om, ali je uz pomoć jake državne propagande ostvaren potpuni preokret u razmišljanju građana. Čomski (1997) to opisuje na ovaj način:

„Stanovništvo je bilo krajnje pacifističko i nije vidjelo razloga da se uključuje u europski rat. Wilsonova administracija zapravo je bila posvećena ratu i imala je neke veze s tim. Osnovana je vladina propagandna komisija pod nazivom „Creel Commission“ koja uspijeva, u roku od šest mjeseci, preokrenuti pacifističko stanovništvo u histeričnu, ratnohuškačku rulju koja je htjela uništiti sve njemačko, rastrgnuti njemačku ud po ud i krenuti u rat da spasi svijet. To je bilo veliko postignuće i dovelo je do daljnjih dostignuća. Upravo u to vrijeme i nakon rata, iste tehnike su se koristile i za stvaranje lova na komuniste, a koje su prilično uspjele da unište sindikate i eliminišu opasne probleme kao što su sloboda štampe i sloboda političke misli.“

Pacifistički stavovi američkih građana su promijenjeni za samo šest mjeseci aktivnim djelovanjem države i državne propagande uz pomoć medija i korporacija. Fabrikacija događaja koji su Njemačku prikazivali kao divljake i barbare potiče od britanskog ministarstva propagande koje je željelo da „usmjerava misli većine svijeta“ (Čomski, 1997). Problem ne nastaje u domenu kontrole i upravljanja ponašanjem i mišljenjem rulje, mase, nepismenih i siromašnih, nego pravi i jedini problem nastaje kada je u pitanju obrazovani sloj stanovništva koji zna kako da misli. Siromašni, ubogi i potlačeni ne razmišljaju jer je njihov život usmjeren na osiguravanje egzistencije, te oni slijepo slijede trendove koje vide na društvenim mrežama ne razmišljajući dublje o njima i njihovoj svrsi. Konformizam modernog

internet društva, pojedinca tjera da postane još jedna bezlična organska masa koja misli i ponaša se kao milioni ili milijarde drugih, ovisna o modernim bolestima i drogama, željna dopamina i privida sreće. Propaganda od strane države ili nekog nedržavnog aktera im upravo to omogućava i hrani njihove neurone jeftinom ovisničkom „srećom“ u koju je upakovan i skriven subverzivni element neprijateljske države koja provodi Specijalni rat.

6. ZAKLJUČAK

Propaganda kao sistem državnog modeliranja naroda i društva postoji oduvijek, bilo da je riječ o oratorima na gradskim trgovima ili sofisticiranom sistemu djelovanja na društvenim mrežama i internet portalima. Državna propaganda ima dvostruku ulogu, da oblikuje tok misli vlastitog naroda čime ga oblikuje prema vlastitoj želji i da demoralizuje protivnika. Upotreba propagande u domenu Specijalnog rata ogleda se u efikasnosti i obimu nanesene štete koja nije kinetičke prirode i koja neće uništiti infrastrukturu ili resurse. 21. stoljeće obilježeno je nizom tehničko-tehnoloških dostignuća, od kojih su najznačajniji internet i društvene mreže koje, u obliku u kojem sada postoje, imaju neprikosnovenu snagu i moć obrazovanja, odgajanja i reedukacije miliona i milijardi svojih korisnika. One kao glasilo određene ideologije ili političke partije imaju moć uvjeravanja i usmjeravanja mase i rulje kroz različite oblike subverzivnih djelatnosti poput ograničavanja slobode govora suprotne strane ili masovne ekspozicije i diseminacije određenih narativa koji služe za „učvršćivanje“ i promidžbu vlastitih ideja.

Upravo ovo moderno informaciono doba 21. stoljeća možemo uporediti sa distopijskim svijetom iz Orvelovog djela „1984“. Zamjena teza poput „rat je mir“, „ropstvo je sloboda“ i „neznanje je snaga“ postaju sve veća realnost modernog doba, te su za isto zaslužne društvene mreže i internet mediji koji imaju snagu da fabriciraju i modificiraju činjenice, te da ih „posluže kao glavno jelo“ razularenoj rulji. Kada je riječ o društvenim mrežama i propagandi, u ovom radu su posebno spomenute dvije - popularni „Facebook“, i za naše podneblje ne tako poznati „Reddit“ koji je pretežno zastupljen na anglo-saksonskom području.

LITERATURA

1. Alispahić, B., 2019. *Metodika rada obavještajno-sigurnosnih službi*. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.
2. Anderson, E., 2014. Outlaws. *The Good Society*, 23(01), 108-109. Preuzeto od <https://philpapers.org/archive/ANDO.pdf>
3. Anić, Š., Klaić, N., & Domović, Ž. (2002). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sani-plus.
4. Belujon, P., & Grace, A. A., 2017. Dopamine System Dysregulation in Major Depressive Disorders. *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 1036-1046.
5. Bernajs, E., 1928. *Propaganda*. New York: Horace Liveright.
6. Čomski, N., 1997. *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda*. New York: Seven Stories Press.
7. Dfarhud, D., Malmir, M., & Khanahmadi, M., 2014. Happiness & Health: The Biological Factors- Systematic Review Article. *Iranian Journal of Public Health*, 1468-1477.
8. Love, T., Laier, C., Brand, M., Hatch, L., & Hajela, R., 2015. Neuroscience of Internet Pornography Addiction: A Review and Update. *Behavioral Sciences*, 388-433.
9. Muslimović, F., 2011. *Specijalni rat*. Sarajevo: Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu.